

Максим В'ЮНИК

аспірант кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
vyunik-maksim@yandex.ua

УДК 343.8

ПРИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ПОКАРАНЬ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність наукового пошуку значною мірою залежить від його методологічних засад. Саме тому для досягнення максимальної об'єктивності своїх висновків та пропозицій дослідник має зважати на все різноманіття методології наукового пошуку. Важливе значення серед таких методів має, зокрема, метод експертних оцінювань, який дає змогу з'ясувати позиції фахівців щодо спірних питань. З огляду на це і з метою вирішення суперечностей, що виявились під час вивчення спеціальних видів покарань та щодня виникають на практиці, було з'ясовано думку представників судової влади, без якої розв'язання наукових завдань, поставлених перед дослідженням, стало б неможливим. Для проведення анкетування обрано саме суддів, враховуючи високий професіоналізм, досвід застосування спеціальних видів покарань та їхнє власне бачення недоліків чинного законодавства та судової практики.

У зв'язку із цим у період з 8 липня по 15 вересня 2014 року було проведено анонімне опитування суддів місцевих та апеляційних судів України. У ньому взяли участь 761 суддя місцевих та апеляційних судів загальної юрисдикції, у тому числі: 626 суддів місцевих судів з усіх областей України та АР Крим (див. таблицю) та 135 суддів із 11 апеляційних судів України (Волинської, Житомирської, Запорізької, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської областей та апеляційного суду міста Києва). Із них 408 осіб перебувають на посаді судді

понад 10 років, 131 особа – від 5 до 10 років, 222 судді мають стаж роботи до 5 років.

Таблиця

№ з/п	Область	К-сть суддів
1	Вінницька	15
2	Волинська	23
3	Дніпропетровська	21
4	Донецька	39
5	Житомирська	21
6	Закарпатська	25
7	Запорізька	86
8	Івано-Франківська	19
9	Київська	40
10	Кіровоградська	15
11	Луганська	5
12	Львівська	17
13	Миколаївська	14
14	Одеська	16
15	Полтавська	31
16	Рівненська	12
17	Сумська	29
18	Тернопільська	26
19	Харківська	44
20	Херсонська	20
21	Хмельницька	29
22	Черкаська	34
23	Чернівецька	17
24	Чернігівська	22
25	АР Крим	6
Всього		626

Питання для суддів були сформульовані таким чином, щоб максимально уникнути

розбіжностей, непослідовності й алогічності у відповідях респондентів. Якщо на початку анкетування респондент принципово підтримував чи заперечував ту чи іншу ідею, то це мало позначитися і на його наступних відповідях. Такий підхід сприяв дотриманню головної ідеї анкетування – об'єктивно з'ясувати позицію респондента як досвідченого фахівця у сфері здійснення кримінального правосуддя щодо застосування спеціальних видів покарань.

Оцінюючи відповіді респондентів на поставлені запитання, передусім зазначимо, що більшість із них, а саме – 528 суддів (69,38%), визнали доцільним наукове дослідження спеціальних видів покарань та розширення їх переліку з подальшим введенням до системи покарань. Це свідчить про розуміння представниками суддівського корпусу важливості застосування альтернативних позбавленню волі покарань, які за своїм кримінально-превентивним потенціалом повинні стати основою кримінально-правових засобів протидії злочинності.

При цьому більшість суддів виступають за збереження в системі покарань тих видів спеціальних покарань, які в ній зараз передбачені. Так, на запитання: «Назвіть види покарань, які, на вашу думку, мають бути виключені із системи покарань», – були отримані такі відповіді (відповідь могла включати кілька варіантів): виправні роботи – 201 (26,42%); громадські роботи – 75 (9,85%); службові обмеження для військовослужбовців – 65 (8,54%); тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців – 52 (6,83%); позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу – 43 (5,65%); обмеження волі – 15 (1,97%); арешт – 12 (1,57%); штраф – 11 (1,44%); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – 9 (1,18%); конфіскація майна – 8 (1,05%); довічне позбавлення волі – 6 (0,78%); позбавлення волі на певний строк – 2 (0,26%). Як видно з наведених даних, дуже незначний відсоток суддів (на рівні, що не набагато перевищує статистичну похибку) виступають за скасування спеціальних видів покарань.

Стосовно такого спеціального виду покарання, як позбавлення права обіймати

певні посади або займатися певною діяльністю, досліджувалися строки, на які воно може бути призначене. Це питання постало у зв'язку з висловленими в літературі думками про можливість включення в систему кримінальних покарань як додаткового покарання безстрокового позбавлення права [1, 106] або безстрокового призначення позбавлення права обіймати посади на державній службі та в органах місцевого самоврядування за вчинення особливо тяжких та тяжких злочинів із використанням посади [2, 10]. На поставлене запитання: «Чи є необхідність законодавчого закріплення можливості призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю довічно?» – ми отримали 414 (54,4%) негативних відповідей та 321 (42,18%) варіант відповіді: «Так, є необхідним, зокрема, за корупційні та службові злочини, вчинені службовими особами, які займають відповідальне чи особливо відповідальне становище». 26 (3,41%) респондентів запропонували власні варіанти відповідей на вказане запитання, які мають приблизно такий зміст: розглянути можливість призначення позбавлення права довічно за умови настання тяжких наслідків, значної шкоди, а також при повторному вчиненні корупційних та службових злочинів.

Наступне запитання пов'язане із попереднім: «Чи доцільно встановити більший строк покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю?» Половина респондентів, а саме – 381 суддя (50,07%), вважає, що встановлені в ст. 51 Кримінального кодексу України (КК України) строки позбавлення права як основного, так і додаткового покарання є оптимальними. Інші (380 суддів, 49,93%) визнали за необхідне зміну строків позбавлення права як основного виду покарання на такі: 1) від 1 до 10 років – 226; 2) від 5 до 15 років – 114 опитаних. Строки як додаткового виду цього покарання пропонувалося змінити на наступні: 1) від 1 до 5 років – 201; 2) від 5 до 10 років – 103; 3) від 5 до 15 років – 45 опитаних.

Разом з тим 64 (8,4%) особи висловили й власні погляди щодо поставленого запитання. Вбачається, що саме судження та пропо-

зиції практиків можуть відображати реальний стан застосування такого покарання, як позбавлення права та, зокрема, визначення його строків. Насамперед зазначимо, що 54 судді (84,38% із тих, хто обрав власний варіант відповіді), зробили акцент на тому, що запитання про перегляд строків позбавлення права має стосуватися власне права обіймати певні посади. Щодо позбавлення права займатися певною діяльністю, то, на їхню думку, строки указанного покарання повністю відповідають і його суворості, і вимогам практики. Це підтверджує позицію деяких науковців про те, що позбавлення права обіймати певні посади і позбавлення права займатися певною діяльністю є різними покараннями. 22 респонденти (34,38%) запропонували ще більші строки позбавлення права – від 5 до 25 років як основного, так і додаткового покарання. Також 31 особа (48,43%) вказала, що для даного виду покарання найдоцільніше не встановлювати конкретних строків, а залишити на розсуд суду право їх визначення. З огляду на конкретні обставини вчиненого злочину з урахуванням займаної посади, на тяжкість вчиненого злочину, розмір заподіяної шкоди тощо. Серед інших можна відзначити пропозицію про виключення цього виду покарання з основних і розширення можливості його призначення як додаткового виду покарання в усіх випадках, коли злочин вчинений з використанням займаної посади чи службового становища, від 5 років і до довічного позбавлення права.

У будь-якому разі строки кримінального покарання у виді позбавлення права повинні бути більш значимими, ніж строки відповідного адміністративного стягнення. На цьому неодноразово наголошувалося у роботах Ю.А. Пономаренка [3, 75], Д.С. Шияна [4, 10] та інших науковців [5, 101–104].

На запитання про доцільність виключення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю з переліку основних видів покарань та розширення можливості його застосування як додаткового покарання 306 (40,21%) респондентів відповіли схвально, 419 (55,06%) – негативно, 3 особи запропонували власний варіант відповіді і, що найцікавіше, 36 (4,73%) респондентів вказали, що позбавлення

права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю взагалі необхідно віднести до інших заходів кримінально-правового характеру.

У літературі неодноразово висловлювалася думка, що позбавлення права варто розглядати як захід безпеки, ніж покарання, оскільки переважною мотивацією його застосування має бути саме унеможливлення вчинення особою злочину чи правопорушення [6, 7]. На наш погляд, подібна пропозиція має сенс і вимагає додаткового обґрунтування, у тому числі не тільки за рахунок експертних опитувань, а й на підставі компаративних досліджень кримінального законодавства зарубіжних країн щодо визнання позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю заходом безпеки, спрямованим на унеможливлення вчинення у відповідних сферах будь-яких зловживань та правопорушень.

Наступні запитання анкети були спрямовані на з'ясування позиції суддів щодо місця таких спеціальних покарань, як службові обмеження для військовослужбовців та тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні, в системі покарань та їх співвідношення з іншими видами покарань.

Так, на запитання: «Чи не є службові обмеження для військовослужбовців різновидом виправних робіт?» – 423 (55,58%) респонденти дали ствердну відповідь. Однак тільки 192 з них (25,23% від загальної кількості опитаних) вважає, що службові обмеження на цій підставі мають бути скасовані як самостійний вид покарання. Натомість 231 (30,35%) особа вважає, що службові обмеження є видом виправних робіт, а 317 (41,66) – не згодні з цим твердженням (разом 72,01% від загальної кількості опитаних) і зазначають, що службові обмеження мають бути збережені як самостійний спеціальний вид покарання. 21 (2,76%) суддя висловив власні судження.

Як бачимо, переважна більшість респондентів виступають за збереження цього покарання, хоча значною є й кількість тих, хто виступає за його скасування. І серед науковців, і серед правозастосувачів з моменту введення цього покарання до системи кримінальних покарань точиться суперечка з

цього приводу. На наше переконання, вирішення цього питання необхідно розпочати з його витоків. Так, ще М.І. Бажанов, один із членів робочої групи з підготовки проекту чинного КК України, писав: «Останнє є нічим іншим, як виправні роботи для військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби). Уведення цього виду покарання викликано тим, що власне виправні роботи до військовослужбовців не застосовуються і можливості індивідуалізації покарання до цієї категорії засуджених різко звужуються, зводяться по суті до позбавлення волі. Уведення указанного покарання усуває цю неузгодженість чинного КК України» [7, 170]. Ця позиція висвітлена також і в пояснювальній записці до проекту КК України [8, 138]. Після набрання чинності КК України 2001 року відповідна позиція була підтримана багатьма науковцями [3; 9; 10; 11; 12].

На запитання ж про можливість застосування службових обмежень для військовослужбовців до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, позитивно відповіли – 163 судді (21,42%), негативно – 587 (77,13%), інші варіанти відповіді – 11.

Актуальність цього запитання обумовлена тим, що на підставі аналізу положень п. 12 ст. 1, ст.ст. 19 та 20 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» можна дійти висновку, що немає ніяких заборон для прийняття на військову службу (за контрактом) жінок віком від 18 до 40 років. При цьому ні в зазначеному законі, ні в КК України немає жодних заборон на застосування покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців до жінок, які проходять військову службу, за наявності для того підстав. Однак, якщо виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, то, очевидно, й службові обмеження для військовослужбовців не повинні застосовуватися до цієї категорії осіб.

Такий вид покарання є комплексним, адже складається з трьох правообмежень, а саме: 1) відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків із суми грошового забезпечення засуджено-

го; 2) під час відбування цього покарання засуджений не може бути підвищений за посадою, у військовому званні; 3) строк покарання не зараховується в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. Як слушно зазначає Б.О. Кирись, може скластися ситуація, коли після постановлення вироку грошове забезпечення засудженому з певних причин перестав виплачуватись. Йдеться, зокрема, про військовослужбовців, яким надана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами і/чи для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Під час перебування у такій відпустці вони, як відомо, отримують державну допомогу згідно із Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [13], а не грошове забезпечення [14, 185]. Очевидно, що каральний вплив і мета покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців можуть бути досягнуті повною мірою лише тоді, коли одночасно реально спрацюватимуть усі передбачені ним обмеження.

Вбачається, що у випадку, коли грошове забезпечення засудженому перестав виплачуватися, невідбута частина службових обмежень для військовослужбовців повинна підлягати заміні на більш м'яке покарання або такі особи мають звільнятися від відбування покарання залежно від причин зупинення виплат грошового забезпечення. Що стосується заміни, то з огляду на місце цього покарання у системі покарань, на думку Б.О. Кирися, воно могло б замінюватися громадськими роботами або штрафом.

На з'ясування позиції суддів щодо вказаної проблеми було спрямоване наступне запитання – про достатність заміни невідбутої частини службових обмежень на інше покарання (наприклад, штраф) у разі втрати можливості подальшого проходження служби засудженим. Позитивну відповідь дали 578 (75,95%) суддів, негативну – 164 (21,55%) та 19 (2,5%) висловили свої пропозиції. Часткову відповідь на це запитання надано в ч. 3 ст. 84 КК України, згідно з якою засуджені до службових обмежень військовослужбовці «в разі визнання їх непридатними до військової служби за станом здоров'я звільняються від покарання». Однак як бути із засудженими до такого пока-

рання в усіх інших можливих випадках їх звільнення з військової служби, визначених у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу»? Адже цей вид покарання хоча і має схожу сутнісну природу з покаранням у виді виправних робіт, однак не передбачає заборони звільнення з військової служби чи розірвання контракту у зв'язку з його призначенням. Так, у ч. 6 ст. 26 цього Закону передбачено 12 можливих випадків звільнення з військової служби (окрім звільнення за станом здоров'я). Наприклад: у зв'язку із закінченням строку контракту; за віком – у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі; у зв'язку зі скороченням штату або проведенням організаційних заходів – у разі неможливості їх використання на службі; через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких встановлено Кабінетом Міністрів України; через службу невідповідність; у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем; у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції»; у разі встановлення за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають визначеним законодавством вимогам для зайняття посади (прийому на військову службу), та інших. Як бути із засудженими до такого покарання вказаних та інших можливих випадках їх звільнення з військової служби, у КК України не вказано.

При вирішенні питання стосовно засудженого до покарання у разі звільнення його після постановлення вироку з військової служби потрібно, на наш погляд, виходити з наступного. Сам факт неможливості виконання засудженим призначеного йому покарання не може бути безумовною підставою для звільнення його від відбування цього покарання. На думку Б.О. Кірися, таке звільнення допустиме лише у разі неможливості виконання найменш суворого із встановлених системою покарань виду покарання або настання обставин, котрі

унеможливають відбування будь-якого виду покарання. В інших випадках покарання, виконання якого засудженим стало неможливим, має підлягати заміні на менш суворий вид покарання. Саме так, до речі, вирішено це питання стосовно виправних робіт. У ч. 3 ст. 57 КК України зазначено, що засудженим до цього покарання особам, які стали після постановлення вироку непрацездатними, тобто тим, хто його відбувати уже не спроможний, суд може замінити виправні роботи штрафом. Враховуючи місце службових обмежень для військовослужбовців у системі покарань, вони, як зазначалося вище, могли б замінюватись громадськими роботами або штрафом із розрахунку 8 годин громадських робіт за 3 дні службових обмежень для військовослужбовців або 3 встановлених законодавством неоподатковувани мінімуми доходів громадян за 1 місяць службових обмежень для військовослужбовців. Реалізація цієї пропозиції передбачає внесення відповідних доповнень у ст. 58 КК України і змін у ч. 3 ст. 84 КК України [11, 186].

Наступне запитання було спрямоване на з'ясування обґрунтованості включення до змісту службових обмежень для військовослужбовців заборони підвищення за посадою, у військовому званні, незарахування в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання строку покарання. 423 (55,58%) респонденти вважають, що всі ці правообмеження є доцільними, 321 (42,18%) – не підтримують цю позицію та 17 (2,23%) – указали власний варіант.

Оскільки цей вид покарання є комплексним, то, якщо виключити зазначені правообмеження (заборону підвищення за посадою, у військовому званні та незарахування в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання строку покарання), фактично залишиться лише строк, протягом якого здійснюватиметься стягнення в дохід держави у розмірі від 10 до 20%. Таким чином, службові обмеження для військовослужбовців повністю відповідатимуть переліку правообмежень виправних робіт і становитимуть так званий «штраф у розстрочку». Тоді постане питання про доцільність існування двох близьких за своїм карально-превентивним потенціалом покарань.

Що стосується власних пропозицій респондентів, то вони зводяться до такого: необхідно залишити низку правообмежень, що можуть накладатися на особу, засуджену до службових обмежень для військовослужбовців, на розсуд командування військової частини, де проходить службу засуджений.

На запитання про доцільність призначення замість обмеження волі чи позбавлення волі на строк не більше двох років службового обмеження на той самий строк було отримано 329 (43,23%) схвальних відповідей, 418 (54,93%) негативних, 14 (1,84%) суддів дали власний варіант відповіді. Останні здебільшого схильні до позитивної відповіді щодо можливості, зазначеної в ч. 2 ст. 58 КК України, але з уточненням про призначення службових обмежень у такому випадку на більш тривалий строк, адже ці покарання не співрозмірні за своєю суворістю.

На запитання про те, чи є тримання військовослужбовця в дисциплінарному батальйоні спеціальним різновидом позбавлення волі на певний строк, 185 (24,31%) опитаних обрали відповідь: «Так, у зв'язку з цим тримання військовослужбовця в дисциплінарному батальйоні має бути скасоване як самостійний вид покарання»; 269 (35,35%) опитаних: «Так, але тримання військовослужбовця в дисциплінарному батальйоні має бути збережене як самостійний вид покарання», 303 (39,82%) опитані дотримуються позиції, згідно з якою тримання військовослужбовця в дисциплінарному батальйоні і позбавлення волі на певний строк є самостійними видами покарань і мають бути збережені у такому вигляді. Власний варіант обрали 4 (0,53%) особи.

Наступне запитання було сформульоване на основі ч. 1 ст. 62 КК України і мало на меті з'ясування, чи є обґрунтованою заміна позбавлення волі на строк не більше двох років на тримання в дисциплінарному батальйоні на той самий строк. З положеннями чинного законодавства погоджуються 354 (46,52%) респонденти, 393 (51,64%) вважає, що така заміна не співрозмірна та потребує додаткових аргументів, 14 (1,84%) осіб обрали власний варіант відповіді.

У наступному запитанні з'ясувалося, чи є доцільним розширення можливості призначення позбавлення права обіймати

певні посади або займатися певною діяльністю незалежно від того, чи передбачений цей вид покарання у санкції статті Особливої частини за умови, що злочин був вчинений з використанням спеціального права, яким наділена особа, службового становища чи займаної посади. Отримані результати виявилися доволі неоднозначними, адже 301 (39,55%) респондент не підтримує таку пропозицію, відповідно 449 (59%), навпаки, вважають доцільною. 11 (1,45%) осіб обрали власний варіант та визнають таке розширення можливим за умови вчинення злочину з корисливою метою або вчинення злочину, який дискредитує займану особою посаду. Деякі особи також вказали, що суд не повинен мати можливість призначати покарання, які не передбачені санкцією статті. А отже, ця пропозиція потребує більш детального вивчення на теоретичному рівні.

Останнє запитання сприяло з'ясуванню позиції суддів щодо законодавчого закріплення можливості розширення призначення покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу за злочини невеликої та середньої тяжкості. 317 (41,66%) суддів вважають, що таке закріплення є необґрунтованим. У свою чергу, 439 (57,69%) – не відкидають такої можливості за умови, що вчинений злочин дискредитує відповідне військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, який має особа, що вчинила злочин. У зауваженнях 5 (0,66%) осіб вказали, що така пропозиція доцільна за умови війни чи надзвичайного стану, а також вчинення злочину особою, яка має вищі офіцерські звання, і лише за умови, коли таке покарання дискредитує військове звання.

Вважаємо, що проведені дослідження позиції суддів щодо сучасного стану спеціальних видів покарань є змістовним та інформативним, а отримані результати можуть стати ґрунтовною емпіричною базою для вивчення не лише спеціальних видів покарань, а й системи покарань у цілому чи окремих її видів.

Крім того, зазначимо, що майже по всіх питаннях, які були поставлені в анкеті, відсутня єдина позиція. Практика потребує не «багатоманіття» поглядів і думок – це пре-

рогатива саме науки кримінального права, а, навпаки, єдиного підходу до вирішення тих чи інших питань. Це дає підстави стверджувати про необхідність вироблення такого підходу до розуміння сутності кожного зі спеціальних видів покарань та особливостей їх застосування.

За результатами проведеного анкетування можна дійти висновку, що дослідження спеціальних видів покарань має потенціал для їх практичного застосування. І якщо деякі спеціальні покарання чинної системи покарань є незатребуваними, то це не виключає необхідності їх дослідження, а

навіть зумовлює більший інтерес до них, а також до розробки та впровадження нових видів. Вбачається, що на сьогодні є низка відкритих питань щодо визначення раціональних строків такого покарання, як позбавлення права обіймати певні посади і займатися певною діяльністю, та його місця в системі кримінальних покарань чи серед заходів безпеки; особливостей застосування службових обмежень для військовослужбовців до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною; заміни спеціальних видів покарань за неможливості подальшого їх відбування тощо.

Список використаних джерел:

1. *Ватилецька І.А.* Забезпечення ефективності кримінальних покарань за злочини проти правосуддя у процесі їх застосування / І.А. Ватилецька // Актуальні проблеми удосконалення кримінального законодавства України: тези доп. міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 травня 2007 р.) / редкол.: Є.М. Моїсєєв, О.М. Джу́жа, О.М. Костенко та ін. – К.: Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2007. – С. 106.
2. *Крылова Е.С.* Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью как вид уголовного наказания по законодательству России и зарубежных стран: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Е.С. Крылова. – Саратов, 2002 – 26 с.
3. *Пономаренко Ю.А.* Виды наказаний по уголовному праву Украины: моногр. / Ю.А. Пономаренко. – Х.: ФИНН, 2009. – 344 с.
4. *Шиян Д.С.* Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Д.С. Шиян. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 10.
5. *В'юнник М.В.* Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид покарання і адміністративного стягнення / М.В. В'юнник // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права: м-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2012 р.) / упоряд.: Є.О. Письменський, Ю.Г. Старовойтова; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – С. 101–104.
6. *Марченко Н.В.* Додаткові покарання та особливості їх призначення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія» / Н.В. Марченко. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.
7. *Бажанов М.И.* Наказание в проекте УК Украины / М.И. Бажанов // Проблемы законности: респ. міжвід. наук. зб. – Х., 1999. – Вип. 38. – С. 167–179.
8. Проект Кримінального кодексу України. Пояснювальна записка до проекту Кримінального кодексу України // Українське право. – 1997. – № 2. – 158 с.
9. Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.; Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – С. 310.
10. *Матишевський П.С.* Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів / П.С. Матишевський. – К.: А.С.К., 2001. – С. 248–249.
11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 ч. – Загальна частина / за заг. ред. М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. – С. 277.
12. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Ін Юре, 2003. – С. 210.
13. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 року № 2811-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

14. *Кириць Б.О.* Поняття і зміст покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців / Б.О. Кириць // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. – 2004. – № 1–2 (9–10). – С. 182–188.

Максим В'ЮНИК

ПРИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ПОКАРАНЬ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано результати експертного опитування суддів щодо ефективності системи спеціальних видів покарань. З кожного питання проведено дослідження його обумовленості теорією і практикою, наведено числові й відсоткові показники відповідей та зроблено узагальнення.

Ключові слова: анкетування; спеціальні види покарань; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; службові обмеження для військовослужбовців; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Максим В'ЮНИК

НАЗНАЧЕНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ВИДОВ НАКАЗАНИЙ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ

В статье проанализированы результаты экспертного опроса судей относительно эффективности системы специальных видов наказаний. По каждому вопросу проведено исследование его обусловленности теорией и практикой, приведены числовые и процентные показатели ответов и сделано обобщение.

Ключевые слова: анкетирование; специальные виды наказаний; лишение воинского, специального звания, ранга, чина или квалификационного класса; лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью; служебные ограничения для военнослужащих; содержание в дисциплинарном батальоне.

Maksim VYUNIK

PURPOSES OF SPECIAL KINDS OF PUNISHMENTS: CHALLENGE PROBLEM

The results of expert judges' interviewing towards the efficiency of the system of special kinds of punishments is reviewed in the article. The research towards its theoretical and practical need is shown, the percentage and numerous results of interviews are given, conclusions are made.

Keywords: questionnaire; special kinds of punishments; deprivation of military or special title, rank, grade or qualification class; deprivation of the right to occupy certain positions or engage in certain activities; official restraint for military officials; detention in a disciplinary military unit.

